

Uloga udruga i organizacija civilnog društva u provedbi zakona o osobnoj asistenciji

Dragan Zlatović*

Zakonom o osobnoj asistenciji („Narodne novine“, br. 71/23) po prvi puta se u Republici Hrvatskoj uspostavlja normativni okvir usluge osobne asistencije koja postaje socijalna usluga kojom se osigurava pomoć osobi s invaliditetom u aktivnostima koje ne može izvoditi sama radi vrste i stupnja invaliditeta. Pod određenim uvjetima ove usluge mogu pružati i organizacije civilnoga društva o čemu autor iznosi širu elaboraciju u ovome članku.

1. Zakon o osobnoj asistenciji

Republika Hrvatska kao članica Ujedinjenih naroda, Europske unije i Vijeća Europe, te stranka svih ključnih međunarodnih instrumenata na području ljudskih prava i država koja uključuje najviše standarde u području socijalne i gospodarske sigurnosti građana, preuzela je obvezu zaštite i promicanja ljudskih prava osoba s invaliditetom u svrhu ravnopravnog sudjelovanja u građanskim, političkim, gospodarskim, društvenim i kulturnim područjima života. Potreba zaštite prava i interesa osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj istaknuta je člankom 58. stavkom 2. Ustava Republike Hrvatske, gdje je propisano da posebnu skrb država posvećuje zaštiti osoba s invaliditetom i njihovu uključivanju u društveni život.

Prema Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda, članak 24. Obrazovanje, a koju je Republika Hrvatska ratificirala 2007. godine, dijete s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom imaju pravo na obrazovanje bez diskriminacije i na osnovi jednakih mogućnosti što podrazumijeva osiguravanje sveobuhvatnog obrazovanja na svim razinama. Republika Hrvatska obvezala se osigurati osobama s invaliditetom uključenost u opći obrazovni sustav, odnosno djeci s teškoćama u razvoju uključenost u besplatno i obvezno osnovno i srednje obrazovanje na ravnopravnoj osnovi s drugom djecom u zajednicama u kojima žive.

Novim Zakonom o osobnoj asistenciji („Narodne novine“, br. 71/23.; u daljnjem tekstu: Zakon) po prvi puta se u Republici Hrvatskoj uspostavlja normativni okvir usluge osobne asistencije koja postaje socijalna usluga kojom se osigurava pomoć osobi s invaliditetom u aktivnostima koje ne može izvoditi sama radi vrste i stupnja invaliditeta, a koje su joj svakodnevno potrebne u kući i izvan kuće u svrhu većeg stupnja samostalnosti i uključenosti u zajednicu, zaštite i osiguravanja ljudskih prava osobe s invaliditetom, kao i ostvarivanja ravnopravnosti s drugima.

Novim Zakonom uređena je i potpora pomoćnika u nastavi učenicima s teškoćama u razvoju i stručnih komunikacijskih posrednika gluhim, naglušnim i gluhoslijepim učenicima tijekom odgojno-obrazovnog procesa, uvjeti za priznavanje potpore, nadležnost za odlučivanje o priznavanju potpore te druga pitanja značajna za pružanje potpore tijekom odgojno-obrazovnog procesa.

2. Osobna asistencija

Osobna asistencija je socijalna usluga kojom se osigurava pomoć i podrška osobi s invaliditetom u aktivnostima koje ne može izvoditi sama radi vrste i stupnja invaliditeta, a koje su joj svakodnevno potrebne u kući i izvan kuće, te pomoć i podrška u komunikaciji i primanju informacija, a u svrhu većeg stupnja samostalnosti i uključenosti u zajednicu, zaštite i osiguravanja ljudskih prava osobe s invaliditetom, kao i ostvarivanja ravnopravnosti s drugima. Potporu tijekom odgojno-obrazovnog procesa učeniku s teškoćama u razvoju pruža pomoćnik u nastavi u zadacima koji zahtijevaju komunikacijsku, senzornu i motoričku aktivnost učenika, u kretanju, pri uzimanju hrane i pića, u obavljanju higijenskih potreba, u svakodnevnim nastavnim, izvannastavnim i izvanučioničkim aktivnostima sa svrhom izjednačavanja mogućnosti u obrazovanju s tendencijom osamostaljivanja učenika u školskoj sredini. Potporu tijekom odgojno-obrazovnog procesa učeniku s teškoćama u razvoju pruža stručni komunikacijski posrednik u onom sustavu komunikacije koji preferira gluhi, nagluhi ili gluhoslijepi učenik: hrvatski znakovni jezik, prilagođeni hrvatski znakovni jezik ili ostale sustave komunikacije koji se temelje na hrvatskome jeziku sa svrhom izjednačavanja mogućnosti u obrazovanju s tendencijom sudjelovanja u školskoj sredini.

Prema Zakonu, osoba s invaliditetom je osoba koja ima dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprječavati njezino puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Uslugu osobne asistencije osobi s tjelesnim, intelektualnim ili mentalnim oštećenjem pruža osobni asistent,

uslugu osobne asistencije osobi s oštećenjem sluha i gluhošlijepoj osobi pruža komunikacijski posrednik, a osobi s oštećenjem vida pruža videći pratitelj.

Osobni asistent je fizička osoba zaposlena kod pružatelja usluge osobne asistencije koja osobi s invaliditetom pruža pomoć i podršku u svakodnevnim aktivnostima koje osoba s invaliditetom nije u mogućnosti samostalno obavljati poštujući uputu korisnika o načinu pružanja pomoći i podrške u svrhu osiguravanja kvalitetnije usluge. Komunikacijski posrednik je fizička osoba zaposlena kod pružatelja usluge osobne asistencije koja prenosi informaciju između osobe s oštećenjem sluha ili gluhošlijepa osobe i čujuće okoline, i to u obliku komunikacije koju preferira osoba s oštećenjem sluha ili gluhošlijepa osoba. Videći pratitelj je fizička osoba zaposlena kod pružatelja usluge osobne asistencije koja ima odgovarajuće vještine, znanja i sposobnosti za pružanje usluge pratnje i pomoći osobi s oštećenjem vida u svakodnevnim aktivnostima sukladno njezinim potrebama

Potporu tijekom odgojno-obrazovnog procesa učeniku s teškoćama u razvoju pruža pomoćnik u nastavi sukladno odredbama Zakona.

Prema čl. 8. Zakona, osobna asistencija može obuhvatiti:

- obavljanje kućanskih poslova, uključujući i organiziranje prehrane, koje korisnik nije u mogućnosti samostalno obaviti ili koje umjesto korisnika nisu u mogućnosti obaviti članovi kućanstva
- hranjenje
- održavanje osobne higijene
- omogućavanje mobiliteta i kretanja
- rukovanje pomagalicama
- pratnju i pomoć u različitim socijalnim aktivnostima, uključujući i putovanja unutar i izvan Republike Hrvatske
- pomoć pri obavljanju administrativnih aktivnosti
- pružanje podrške u komunikaciji između osobe s oštećenjem sluha i čujuće okoline u svrhu pristupa informacijama u svim područjima života
- pružanje podrške u kretanju gluhošlijepim osobama te podrške u komunikaciji između gluhošlijepih osoba i okoline, u svrhu pristupa informacijama u svim područjima života.

3. Udruge kao pružatelji usluge osobne asistencije

Prema čl. 24. st. 1. Zakona, uslugu osobne asistencije pružaju:

1. ustanove socijalne skrbi:
 - a) dom socijalne skrbi i
 - b) centar za pomoć u kući
2. udruga, vjerska zajednica i druga pravna osoba.

Dakle, i udruge su potencijalni pružatelji usluga osobne asistencije, pod uvjetom da moraju ispunjavati mjerila prostora, opreme, potrebnih stručnih i drugih radnika, sadržaj, opseg i način pružanja usluge, propisana posebnim podzakonskim aktom. Ispunjenost mjerila za pružanje usluge osobne asistencije utvrđuje se očividom službene

osobe koja vodi postupak uz nazočnost Povjerenstva za utvrđivanje ispunjenosti mjerila koje čine najmanje tri člana. Udruga koja pruža uslugu osobne asistencije može početi pružati uslugu osobne asistencije po izvršnosti rješenja o ispunjavanju mjerila za pružanje usluge osobne asistencije.

Udruga prestaje s pružanjem usluge osobne asistencije prestankom rada udruge prema zakonu o udrugama, izvršnošću rješenja o prestanku pružanja usluge osobne asistencije donesenog na temelju zahtjeva pružatelja usluge, odnosno izvršnošću rješenja inspektora o zabrani rada pružatelja usluge.

Usluga osobne asistencije može se prema čl. 59. st. 1. Zakona pružati na temelju rješenja Hrvatskog zavoda za socijalni rad (u daljnjem tekstu: Zavod) ili ugovora sklopljenog između korisnika i pružatelja usluge.

Postupak za priznavanje prava na uslugu osobne asistencije pokreće se na zahtjev stranke ili po službenoj dužnosti na temelju obavijesti članova obitelji, građana, ustanova, udruga, vjerskih zajednica, trgovačkih društava i drugih pravnih osoba te državnih i drugih tijela, kao i na temelju činjenica koje su u drugim postupcima utvrdili stručni radnici Zavoda.

Postupak za utvrđivanje ispunjavanja mjerila za pružanje usluge osobne asistencije pokreće se na zahtjev osobe ovlaštene za zastupanje ustanove, udruge, vjerske zajednice ili druge pravne osobe.

4. Podzakonska regulativa

Na temelju Zakona o osobnoj asistenciji doneseni su propisani provedbeni podzakonski propisi i to:

- Pravilnik o sastavu i načinu rada Komisije za procjenu potrebe korisnika za uslugom osobne asistencije („Narodne novine“, br. 96/23.)
- Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja registra pravnih osoba koje pružaju usluge osobne asistencije („Narodne novine“, br. 96/23.)
- Pravilnik o standardima kvalitete za pružanje usluge osobne asistencije („Narodne novine“, br. 96/23.)
- Pravilnik o mjerilima za pružanje usluga osobne asistencije, utvrđivanju cijene, sadržaju obrasca za podnošenje prijave na javni poziv te načinu i uvjetima za sklapanje ugovora („Narodne novine“, br. 96/23.).

Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja registra pravnih osoba koje pružaju usluge osobne asistencije propisuje se sadržaj i način vođenja registra pravnih osoba koje pružaju uslugu osobne asistencije (u daljnjem tekstu: Registar). Prema čl. 2. Pravilnika u Registar se upisuju: 1. ustanove socijalne skrbi (dom socijalne skrbi, centar za pomoć u kući) te 2. udruga, vjerska zajednica i druga pravna osoba. Dakle udruge koje pružaju usluge osobne asistencije obvezno se upisuju uz opći registar udruga i u ovaj Registar kao posebni registar udruga, kojeg vodi ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi (sada je to Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike; u daljnjem tekstu: Ministarstvo). Registar sadrži podatke

o udrugama kao pravnim osobama koje pružaju uslugu osobne asistencije. Nadležna jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb upisuje u Registar uz ostale pružatelje ovih usluga i udruge kao pravne osobe koje pružaju uslugu osobne asistencije, u roku od 8 dana od dana pravomoćnosti rješenja o ispunjavanju mjerila za pružanje usluge osobe asistencije. Ministarstvo trajno čuva podatke upisane u Registar. Sadržaj Registra je javno dostupan i pristupa mu se putem internetske stranice Registra koja je dio sustava Registra i nalazi se na mrežnoj stranici Ministarstva, kako bi zainteresirana javnost ostvarila uvid u podatke koje sadrži, bez dokazivanja pravnog interesa. Jednom dodijeljeni registarski broj ne mijenja se niti se dodjeljuje drugoj pravnoj osobi koja pruža uslugu osobne asistencije.

Za udrugu koja pruža usluge osobne asistencije u Registar se upisuju sljedeći podaci:

1. redni broj koji se automatski dodjeljuje pravnoj osobi koja pruža uslugu osobne asistencije pri upisu (u daljnjem tekstu: registarski broj)
2. datum upisa
3. pravni oblik pružatelja usluga
4. osnovni podaci (naziv pravne osobe, sjedište/prebivalište, osobni identifikacijski broj (OIB))
5. kontakt podaci (telefon, adresa elektroničke pošte)
6. korisnička skupina
7. vrsta usluge osobne asistencije
8. kapacitet usluge osobne asistencije (broj usluga na godišnjoj razini)
9. rješenje o ispunjavanju mjerila za pružanje usluge osobne asistencije (naziv tijela koje je izdalo rješenje, klasa, urbroj, datum donošenja, datum izvršnosti rješenja)
10. datum isteka rješenja o ispunjavanju mjerilima za pružanje usluge osobne asistencije
11. promjena kapaciteta usluge osobne asistencije (broja usluga na godišnjoj razini)
12. promjena korisničke skupine
13. promjena vrste usluge osobne asistencije
14. podaci o prestanku rada pravne osobe koja pruža uslugu osobne asistencije (rješenje nadležnog tijela: naziv tijela, klasa, urbroj, datum donošenja, datum izvršnosti rješenja ili neobnavljanje rješenja o ispunjavanju mjerila za pružanje usluge osobne asistencije).
15. pravni oblik osnivača (Republika Hrvatska, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb, vjerska zajednica, trgovačko društvo, udruga i druga domaća i strana pravna ili fizička osoba)
16. podaci o osnivaču (naziv, sjedište/prebivalište, osobni identifikacijski broj (OIB))
17. adresa, mjesto i županija organizacijske jedinice (podružnice), vrsta usluge osobne asistencije koju zasebna organizacijska jedinica pruža, te vrsta korisničke skupine i kapacitet usluge osobne asistencije (broj usluga na godišnjoj razini)
18. rješenje o ispunjavanju mjerila za pružanje usluge osobne asistencije za svaku zasebnu organizacijsku je-

dinicu (naziv tijela koje je izdalo rješenje, klasa, urbroj, datum donošenja, datum izvršnosti rješenja)

19. datum isteka rješenja o ispunjavanju mjerila za pružanje usluge osobne asistencije.

Prema čl. 10. Pravilnika udruga kao pravna osoba koja pruža uslugu osobne asistencije i koja je upisana u Registar dužna je odmah, a najkasnije u roku od 8 dana obavijestiti nadležno tijelo o svakoj promjeni podataka koji su predmet upisa u Registar. Nadležna jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb i Ministarstvo dužni su svatko iz svoje nadležnosti u roku od 8 dana od dana izvršnosti rješenja odnosno dostavljene obavijesti o promjeni podatka provesti upis promjene podataka u Registar.

Za potrebe dokazivanja upisa u Registar, udruga kao pravna osoba koja pruža uslugu osobne asistencije može prema čl. 11. Pravilnika putem sustava e-Građani ispisati iz Registra potvrdu koja sadrži elektronički pečat. Udruga kao pravna osoba koja pruža uslugu osobne asistencije i koja je upisana u Registar može podnijeti zahtjev za izdavanje potvrde nadležnom tijelu koje je izvršilo upis u Registar i u pisanom obliku neposredno poštom, elektroničkom poštom ili usmenom izjavom na zapisnik. Nadležno tijelo koje je izvršilo upis pravne osobe koja pruža uslugu osobne asistencije u Registar dužno je na temelju uredno podnesenog zahtjeva izdati potvrdu podnositelju zahtjeva.

Pravilnikom o standardima kvalitete za pružanje usluge osobne asistencije propisani su standardi kvalitete za pružanje usluge osobne asistencije koji se odnose i na udruge kao pružatelje usluge osobne asistencije. Standardi kvalitete za pružanje usluge osobne asistencije obuhvaćaju četrnaest standarda kvalitete i to:

1. Dostupnost informacija
2. Dostupnost usluge
3. Povezivanje i suradnja
4. Procjena i planiranje
5. Početak i prestanak pružanja usluge
6. Odlučivanje i samoodređenje
7. Privatnost i povjerljivost
8. Sigurnost od izrabljivanja
9. Prigovori i žalbe
10. Rukovođenje
11. Fizičke osobe zaposlene kod pružatelja usluge osobne asistencije
12. Rad volontera i studenata na praksi
13. Sigurnost i zaštita
14. Pristupačnost okoliša.

Pravilnikom o mjerilima za pružanje usluga osobne asistencije, utvrđivanju cijene, sadržaju obrasca za podnošenje prijave na javni poziv te načinu i uvjetima za sklapanje ugovora propisuju se mjerila prostora, opreme, potrebnih radnika (fizičkih osoba zaposlenih kod pružatelja usluge osobne asistencije), sadržaj, opseg i način pružanja usluge, utvrđivanje cijene, sadržaj obrasca za podnošenje prijave na javni poziv za podnošenje ponuda za sklapanje ugovora za pružanje usluge osobne asistencije (javni poziv) sukladno iskazanim potrebama u mreži usluge osob-

ne asistencije, postupak pregovaranja, te način i uvjeti sklapanja ugovora o pružanju usluge osobne asistencije. Ovdje samo navodimo mjerila prostora iz ovog Pravilnika sa specifičnošću u odnosu na udruge koje pružaju uslugu osobne asistencije. Prema čl. 2. Pravilnika, zgrada ili dio zgrade pružatelja usluge mora ispunjavati minimalne zahtjeve zaštite na radu za mjesta rada prema posebnim propisima za prostore u kojima se stalno ili povremeno obavlja rad, povremeno zadržavaju osobe na radu i u koje dolaze druge osobe po bilo kojem osnovu rada ili korištenja usluga. Nadalje, zgrada ili dio zgrade pružatelja usluge mora imati uporabnu dozvolu i prema aktu za građenje odnosno uporabu biti odgovarajuće namjene (javne i društvene, poslovne odnosno mješovite u dijelu poslovne namjene). Iznimno, udruga koja pruža uslugu osobne asistencije može za organiziranje usluge koristiti zgradu ili dio zgrade stambene namjene za koju ima valjanu uporabnu dozvolu.

Pravilnikom o sastavu i načinu rada Komisije za procjenu potrebe korisnika za uslugom osobne asistencije propisano je osnivanje Komisije za procjenu potrebe korisnika za uslugom osobne asistencije (Komisija), sastav i kriteriji za imenovanje članova Komisije, način rada Komisije te oblik i sadržaj Liste procjene potreba korisnika. Komisija se osniva u svrhu procjene potrebe za uslugom osobne asistencije koju pruža osobni asistent, komunikacijski posrednik ili videči pratitelj, broja sati usluge te opravdanosti pružanja usluge od strane člana obitelji. Županijska služba Hrvatskog zavoda za socijalni rad odlukom osniva Komisiju i imenuje članove Komisije za područne urede Hrvatskog zavoda za socijalni rad s područja svoje nadležnosti. Članovi Komisije imenuju se na rok od četiri godine, a ista osoba može biti ponovno imenovana za člana Komisije. Prema čl. 5. Pravilnika u Komisiju se između ostalih imenuje i jedan predstavnik te zamjenik iz organizacija civilnog društva osoba s invaliditetom koje djeluju u općem javnom interesu na području zaštite sljedećih osoba: osoba s tjelesnim oštećenjima, osoba s osjetilnim oštećenjima, osoba s intelektualnim oštećenjima i osoba s mentalnim oštećenjima, a koje djeluje na području nadležnosti županijske službe koja osniva Komisiju. Iznimno, u slučajevima kada na području nadležnosti županijske službe ne djeluje organizacija civilnog društva za pojedinu vrstu invaliditeta ili kada ne postoji interes za uključivanje u rad Komisije od strane organizacije civilnog društva s područja nadležnosti županijske službe, u Komisiju se može imenovati predstavnik organizacije civilnog društva s područja druge jedinice područne (regionalne) samouprave ili stručni radnik zaposlen kod pružatelja socijalne usluge koja djeluje na području jedinice područne (regionalne) samouprave, a koji se nalazi u mreži socijalnih usluga.

Predstavnik organizacije civilnog društva i pružatelj socijalne usluge iz članka 5. stavka 3. Pravilnika predlaže organizacija civilnog društva odnosno pružatelj socijalne usluge. Prema čl. 7. Pravilnika prilikom odabira predstavnika organizacije civilnog društva za člana Komisije prednost u odabiru ostvaruju organizacije civilnog društva koje:

- imaju iskustvo organizacije u pružanju usluge osobne asistencije
- imaju iskustvo u provođenju edukacija osobnih asistenta, komunikacijskih posrednika i videćih pratitelja
- imaju iskustvo u provođenju grupa podrške korisnicima usluge osobne asistencije
- imaju iskustvo u pružanju ostalih socijalnih usluga na temelju zakona kojim se uređuje djelatnost socijalne skrbi.

Član Komisije, predstavnik organizacije civilnog društva, može bit razriješen na osobni zahtjev, zahtjev organizacije civilnog društva koja je predložila imenovanje navedenog člana, zahtjev krovne organizacije koja zastupa interese ciljane skupine korisnika ili na zahtjev područnog ureda i prije isteka mandata.

Član Komisije izuzet će se od odlučivanja o korisniku odnosno podnositelju zahtjeva ako je korisnik odnosno podnositelj zahtjeva ili njegov zakonski zastupnik srodnik po krvi u ravnoj liniji, a u pobočnoj liniji do četvrtog stupnja zaključno, bračni drug, izvanbračni drug, životni partner, neformalni životni partner ili srodnik po tzbini do drugog stupnja zaključno i po prestanku braka ili životnog partnerstva, te ako je s korisnikom odnosno podnositeljem zahtjeva ili njegovim zakonskim zastupnikom u bliskom osobnom odnosu.

IMATE PITANJE?

Slobodno nam se obratite sa Vašim dilemama i pitanjima. Tu smo za Vas.

pitajcentar@tim4pin.hr